

Styre: Universitetsstyret

Styresak: 83/19

Møtedato: 26.9.2019

Dato: 13.09.2019

Arkivsaksnr: 2019/23402

Handlingsplan for nordområdene

Henvisning til bakgrunnsdokumenter

Styresak 44/19: [UiBs strategi, Kunnskap som former samfunnet 2019 - 2022. Plan for oppfølging](#)

Saken gjelder:

Nordområdene som region har økende betydning både nasjonalt og internasjonalt. UD har definert regionen som «Norges viktigste utenrikspolitiske interesseområde» i sin Nordområdestrategi

Handlingsplanen skal styrke og synliggjøre UiB sin aktivitet i tilknytning til nordområdene til gjensidig nytte for UiB og samfunnet. Målet er å koble forskning og utdanningsmiljø ved UiB og skape eksterne relasjoner som kan styrke UiB i utviklingen av ny kunnskap med spesiell relevans for bærekraftig utvikling i nordområdene.

Dette skal realiseres gjennom UiBs sitt Nansenprogram. Programmet understøttes av en tverrfaglig sammensatt gruppe med ansvar for å følge opp handlingsplanens fire søyler – forskning, utdanning, infrastruktur og formidling. Gruppen vil rapportere til viserektor for globale relasjoner.

Forslag til vedtak:

Universitetsstyret slutter seg til det fremlagte forslag til UiBs Nansenprogram, Handlingsplan for nordområdene for Universitetet i Bergen

Kjell Bernstrøm
universitetsdirektør

13.09.2019/Bjørn Einar Aas/Benedicte Løseth (avd.dir.)

Vedlegg: Saksframstilling

Saksframstilling

Styre:
Universitetsstyret

Styresak:
83/19

Møtedato:
26.9.2019

Arkivsaksnr:
2019/23402

Handlingsplan for nordområdene

Bakgrunn

Innledning

UiB har et sterke forskningsmiljøer på nordområdene, slik det ble klarlagt i Forskningsrådets [Polarevaluering fra 2017](#). Gjennom årtier har UiB bygget opp internasjonalt ledende fagmiljøer innenfor naturvitenskapene som klima, marin og geovitenskap. UiB er for eksempel en sentral aktør i programmet «Arven etter Nansen», et av tidenes største norske marine forskningsprogram som søker en mer helhetlig forståelse av arktiske klima- og økosystem i endring. Ved UiB er det også i innenfor humaniora og samfunnsvitenskap gode fagmiljø og nordområdene er derfor strategisk viktig for UiB i forhold til naturvitenskapelige, samfunnsvitenskapelige og kulturvitenskapelige spørsmål.

Nordområdene er utsatt for dramatiske endringer i klima, natur og kulturlandskap. Vi trenger å forstå både hvorfor og hvordan dette skjer, og vi trenger å forstå de naturmessige og sosiale konsekvensene. Nye seilingsleder og lettere tilgang til naturressurser har geopolitiske konsekvenser som vil påvirke internasjonal økonomi og handel. På mange måter kan vi tenke på nordområdene som et «fremtidslaboratorium» der mange av de samfunnsutfordringer vi møter i dag og vil møte i fremtiden, er tydelig tilstede i denne regionen. Denne konsentrerte tilstedeværelsen av natur- og samfunnsutfordringer knyttet til bærekraft gjør det både samfunnsmessig og forskningsmessig viktig å satse på kunnskapsutvikling. Bærekraftdebatter har vist at forståelse av klimautfordringer, tap av biodiversitet osv. må kobles til forståelse av samfunn og kultur. Dette gjør nordområdene spesielt relevante for tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid.

I arbeidet med å utvikle kunnskap om nordområdene er det viktig å være bevisst den rollen vitenskapen og akademia har spilt, og spiller, i kunnskapspolitikken og den akademiske og allmenne forståelsen av nordområdene som region. Samfunns- og ufolkskunnskap, sammen med behov for å utfordre etablerte forståelser av hva nordområdene er og hvilken kunnskap vi trenger for å forme fremtidens samfunn, er et viktig bakteppe. Dette krever både historisk bevissthet om vitenskapshistorie, for eksempel fra Nansen og Amundsen og bygging av nasjonal identitet, og kritisk refleksjon rundt den politiske konteksten for den økte interessen for nordområdene i dag.

Handlingsplanens mål

Det overordnede mål er følgende: UiB skal bygge Norges sterkeste forsknings- og utdanningsmiljø for nordområdene.

Handlingsplanen skal, med utgangspunkt i sterke fagmiljøer utvikle og synliggjøre UiB sin aktivitet i tilknytning til nordområdene til gjensidig nytte for UiB og samfunnet. Målet er å

koble forskning og utdanningsmiljø ved UiB og skape eksterne relasjoner som kan styrke UiB i utviklingen av ny kunnskap med spesiell relevans for bærekraftig utvikling i nordområdene. Dette gjør vi ved å opprette UiBs Nansenprogram.

Arbeidsgruppen – sammensetning og arbeid

Til å utarbeide et forslag til handlingsplan ble det oppnevnt en arbeidsgruppe med følgende medlemmer:

Viserektor Annelin Eriksen (leder)	
Instituttleder, professor Tor Eldevik	Geofysisk institutt
Professor Lars Henrik Smedsrud	Leder Polarnettverket
Professor Lise Øvreås	Ocean Sustainability Bergen
Professor Per Selle	Institutt for sammenliknende politikk
Førsteamanuensis Knut Einar Skodvin	Det juridiske fakultet
Professor Sigrid Lien	Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier
Student Maren Iversen	

Robert Bjerknes, viserektor for store satsinger, har deltatt i arbeidsgruppens møter.

Fung. seksjonsleder Bjørn Einar Aas, Forskning- og innovasjonsavdelingen var arbeidsgruppens sekretær.

Arbeidsgruppen har gått gjennom alle fire tema i planen, forskning, utdanning, infrastruktur og formidling, og lagt vekt på å drøfte et bredt spekter av teamtikker og utfordringer knyttet til UiBs engasjement og satsing i nordområdene. Alle gruppens medlemmer, inkludert studentrepresentanten, har holdt presentasjoner og innledet til diskusjon. Arbeidsgruppen har invitert fire representanter for miljøer som både representerer et engasjement og potensial i nordområdene: Jostein Bakke, Institutt for geovitenskap, Gunn Mangerud Institutt for geovitenskap, Endre Tvinneim Digital Social Science Core Facility (DIGSSCORE) og Cecilie Ødegard, Institutt for sosialantropologi.

Universitetsdirektøren sine kommentarer

Arbeidsgruppen har hatt en bred tilnærming til tematikker og utfordringer for videre utvikling av UiBs forskning og utdanning i nordområdene. Planens mål, delmål og aktiviteter gjenspeiler universitetets faglige bredde, og peker samtidig på behovet for tettere tverrfaglig samarbeid og satsing på nye faglige initiativ. Handlingsplanen vil på denne måten være med å gi retning og innhold på UiBs videre satsing i nordområdene.

13.09.2019 / Bjørn Einar Aas / Benedicte Løseth (avd.dir.)

EKSEMPLBILDER

NANSENPROGRAMMET

HANDLINGSPLAN 2019-2022 FOR NORDOMRÅDENE// UNIVERSITETET I BERGEN

INNLEDNING

Nordområdene¹ som region har økende betydning både nasjonalt og internasjonalt. UD har definert regionen som «Norges viktigste utenrikspolitiske interesseområde» og har i sin Nordområdestrategi² satt kunnskapsutvikling som et av fem hovedmål. I Forskningsrådet og Horisont Europa får regionen økende oppmerksomhet og det er store initiativ for forskningsinfrastruktur fra en rekke stater med polare interesser.

UiB har et sterkt forskningsmiljø på Nordområdene ([jmf. NFRs Polarevaluering fra 2017](#)) både fra naturvitenskapene (for eksempel klima, marin, geovitenskap), men også i bred forstand innenfor humaniora og samfunnsvitenskap. Nordområdene er derfor viktig for UiB i forhold til naturvitenskapelige, samfunnsvitenskapelige og kulturvitenskapelige spørsmål. Videre er nordområdene som region sentral for flere av våre forskningssatsinger.

Nordområdene er utsatt for dramatiske endringer i klima, natur og kulturlandskap. Vi trenger å forstå både hvorfor og hvordan dette skjer, og vi trenger å forstå de naturmessige og sosiale konsekvensene. Nye seilingsleder og lettere tilgang til naturressurser har geopolitiske konsekvenser som vil påvirke internasjonal økonomi og handel. På mange måter kan vi tenke på Nordområdene som et "fremtidslaboratorium" der mange av de samfunnsutfordringer vi møter i dag og vil møte i fremtiden, er tydelig tilstede i denne regionen. Denne konsentrerte tilstedeværelsen av natur- og samfunnsutfordringer knyttet til bærekraft gjør det både samfunnsmessig og forskningsmessig viktig å satse på kunnskapsutvikling. Bærekraftdebatter har vist at forståelse av klimautfordringer, tap av biodiversitet osv. må kobles til forståelse av samfunn og kultur. Dette gjør Nordområdene spesielt relevante for tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid.

I arbeidet med å utvikle kunnskap om Nordområdene er det viktig å være bevisst den rollen vitenskapen og academia har spilt, og spiller, i kunnskapspolitikken og den akademiske og allmenne forståelsen av Nordområdene som region. Samfunns- og urfolkskunnskap, sammen med behov for å utfordre etablerte forståelser av hva Nordområdene er og hvilken kunnskap vi trenger for å forme fremtidens samfunn, er et viktig bakteppe. Dette krever både historisk bevissthet om vitenskapshistorie, for eksempel fra Nansen og Amundsen og bygging av nasjonal identitet, og kritisk refleksjon rundt den politiske konteksten for den økte interessen for Nordområdene i dag.

Overordnet mål: UiB skal bygge Norges sterkeste forsknings- og utdanningsmiljø for Nordområdene.

Handlingsplanen skal styrke og synliggjøre UiB sin aktivitet i tilknytning til Nordområdene til gjensidig nytte for UiB og samfunnet. Målet er å koble forskning og utdanningsmiljø ved UiB og skape eksterne relasjoner som kan styrke UiB i utviklingen av ny kunnskap med spesiell relevans for bærekraftig utvikling i nordområdene.

*Dette gjør vi ved å opprette **UiBs sitt Nansenprogram**. Programmet understøttes av en tverrfaglig sammensatt gruppe med ansvar for å følge opp handlingsplanens fire søyler – forskning, utdanning, infrastruktur og formidling. Gruppen vil rapportere til viserektor for globale relasjoner*

¹ Nordområdene er et mye brukt synonymt med Arktis og refererer typisk til det sirkumpolare hav- og landområdet mellom Nordpolen og Polarsirkelen eller 60°N. I denne handlingsplanen vil «nordområdene» ha et fleksibelt geografisk fokus, og refererer like mye til kultur- og samfunnstrekk som til naturkarakteristika

² https://www.regjeringen.no/contentassets/fad46f0404e14b2a9b551ca7359c1000/strategi_nord_2017_d.pdf

INNSATSOMRÅDER FOR UIBS HANDLINGSPLAN FOR NORDOMRÅDENE

A. FORSKNING: ETABLERE NORGES MEST KOMPLETTE KUNNSKAPSMILJØ PÅ NORDOMRÅDENE OG VÆRE INTERNASJONALT ANERKJENT FOR DETTE		
DELMÅL	HOVEDAKTIVITETER	ANSVARLIG
Delmål 1 Bygge ny kunnskap om forhold knyttet til klimautfordringer og samfunnsutvikling, med utgangspunkt i Polarnettverket og de sterke miljøene UiB har på Nordområdene innenfor klima	Etablere en faglig og administrativ koordineringsfunksjon for Nansenprogrammet Etablere «fremtidslaboratoriet»: en tverrfaglig arena for prosjektutvikling Komplettere naturvitenskapelig forskning med historiske, politiske, samfunnsmessige, kulturelle, juridiske og vitenskapskritiske perspektiver.	FIA-direktør Viserektor for globale relasjoner, dekaner
Delmål 2 Komplettere naturvitenskapelig forskning med historiske, politiske, samfunnsmessige, kulturelle, juridiske og vitenskapskritiske perspektiver.	Lyse ut såkornmidler for prosjektutvikling på felt som: - Juridiske og samfunnsmessige regulerings- og styringsforhold i nord - Urfolkskunnskap - Kritisk vitenskapsteori og forskningshistorie - Koloniserings- og dekoloniseringsprosesser Bruke «Fremtidslaboratoriet» til aktivt å utfordre etablerte kunnskapshierarkier gjennom tverrfaglig samarbeid	Viserektor for globale relasjoner, dekanene
Delmål 3 Etablere et miljø for internasjonale relasjoner og geopolitikk	Opprette tverrfakultær forskningsgruppe Utvikle samarbeid med ledende internasjonale forskningsinstitusjoner Opprette professor 2 stillinger	Viserektor for globale relasjoner, dekan SV og dekan Jus
Delmål 4 Utvikle og utvide samarbeid med andre nasjonale og internasjonale aktører og institusjoner	Aktivt delta i oppfølgingen av Polarevalueringen fra 2017 Ta en koordinerende ledelse av Synoptic Arctic Survey Bruke «fremtidslaboratoriet» til å styrke institusjonelt samarbeid	Viserektor for globale relasjoner, dekaner
Delmål 5 Øke ekstern finansiering, spesielt gjennom EU/ERC og NFR	Etablere kompetansegrupper på aktuelle tema som leverer «position papers» e.l. Bygge nasjonale og internasjonale partnerskap og prosjektkonsortier ihht forventede utlysninger, inkl SFF, SFI og EU-Synergy Såkornmidler og støtteordning for prosjektsøknader og konkrete pilotprosjekt («proof of concept»)	Viserektor for globale relasjoner, dekaner, FIA-direktør

EKSEMPELBILDER

EKSEMPELBILDER

B. UTDANNING: UTVIKLE DET BESTE, OG MEST RELEVANTE, UTDANNINGSTILBUDET FOR NORDOMRÅDEKUNNSKAP

DELMÅL	HOVEDAKTIVITETER	ANSVARLIG
Delmål 1 Øke rekruttering til UiB og studietilbud med relevans for nordområdene.	Identifisere og synliggjøre UiBs utdanningstilbud og karriereveier med fokus på nordområdene Årlig «Nordområdedag» for å rekruttere fra videregående skole	Viserektor for utdanning, dekaner SA direktør
Delmål 2 Tilrettelegge for forskningsintegreerte tilnærminger i utdanningstilbud om nordområdene	Utvikle felles emner/basis for studentprosjekt i tilknytning til forskningsprosjekter i Nansenprogrammet Dedikert ressurs ved Skolelaben tilknyttet «Ekte data» og «Argument»-samarbeidet med Bergen kommune Etablere konsortium for «nordområde-SFU» og utnytte potensialet i iEarth	Viserektor for utdanning og dekaner
Delmål 3 Styrke samarbeidet med og ved Universitetssenteret på Svalbard (UNIS)	Etablere nettverk og UiB kontaktpunkt for UiBs II-ere på UNIS og UNIS II-ere på UiB Øke antallet UiB-studenter ved UNIS Utvikle flerfaglig og tverrfakultære feltkurs med fokus på Svalbard. Utrede tiltak for samarbeid med UNIS	Viserektor for globale relasjoner, viserektor for utdanning, dekaner
Delmål 4 Utvikle nytt samarbeid og realisere potensialet i eksisterende avtaler og partnerskap	Strategisk utveksling av II-er stillinger Systematisk bruk av UArctic Opprette en tverrfaglig gruppe med masterstudenter og ph.d.-kandidater som kan bidra til «Framtidslaboratoriet». Utnytte og utvikle forskerskoler som Bergen Summer Research School	Viserektor for globale relasjoner, og viserektor for utdanning, dekaner

C. INFRASTRUKTUR: UIB SKAL UTVIKLE OG TILBY FREMRAGENDE INFRASTRUKTUR FOR UTDANNING OG FORSKNING PÅ NORDOMRÅDENE

DELMÅL	HOVEDAKTIVITETER	ANSVARLIG
Delmål 1 Tilgjengeliggjøre og synliggjøre UiBs relevante forskningsinfrastruktur for interne og eksterne kompetansemiljøer, og komplettere denne ved hjelp av strategiske partnerskap	Etablere ny og styrke eksisterende institusjonell infrastruktur (f.eks. Havobservasjonslaboratoriet, fotosamling og datainfrastruktur knyttet til klimamodeller) Sikre tilgang til og øke deltagelse i nasjonale og internasjonale infrastrukturtiltak og nettverk (f.eks. forskningsfartøyer inkl. Kronprins Haakon, Arven etter Nansen, forskningsinfrastruktur ved UNIS og Forskningsstasjon Ny-Ålesund, Ny-Ålesund Science Managers Committee (NySMAC) og Svalbard Integrated Arctic Earth Observing System (SIOS))	Viserektor for store satsinger

D. FORMIDLING: UIB SKAL VÆRE ET NASJONALT OG INTERNASJONALT REFERANSEPUNKT FOR FORSTÅELSE AV ET ARKTIS I ENDRING

Delmål	Hovedaktiviteter	Ansvarlig
<p>Delmål 1 Øke formidling av forskningen med fokus på nordområdene</p>	<p>Øke bruke av Universitetsmuseet som formidlingsarena</p> <p>Utvikle Innsiktserier i Aftenposten/BT med fokus på nordområdene</p> <p>Samarbeid med Litteraturhuset om en debatt- og foredragsserie om nordområdene</p> <p>Bruke tverrsektorielle arenaer som Arctic Circle og Arctic Frontiers strategisk</p> <p>Fremme UiBs Svalbard-forskning og eksternt samarbeid gjennom å delta på Svalbard Science Conference</p>	<p>Viserektor for globale relasjoner</p>
<p>Delmål 2 Etablere kunnskapsråd på spesielt omstridte tema som vekst vs vern i Arktis</p>	<p>Etablere en web-side med oversikt over ressurspersoner</p> <p>Bruke ressursene om ressursråd som ligger i UiBs arbeid med bærekraftsmålene (SDG)</p> <p>Samarbeid med Bjerknessenteret</p>	
<p>Delmål 3</p>	<p>Etablere en ressurs ved Kommunikasjonsavdelingen</p>	<p>KA direktør</p>

